

Bezoekadres
Herengracht 482
1017 CB Amsterdam

Postbus 10718
1001 ES Amsterdam
Telefoon 020 2514 900
Fax 020 2514 999
www.bma.amsterdam.nl

Gemeente Amsterdam

Bureau Monumenten & Archeologie

Dienst Ruimtelijke Ordening
Team Stadsdelen
De heer H. Scholten, Projectleider
Postbus 2758
1000 CT Amsterdam

Datum
Ons kenmerk
Uw kenmerk
Behandeld door
Doorkiesnummer
Faxnummer
E-mail
Onderwerp

05-12-2012
2012 BMA 465

B. Ponteyn
020 2514946
020 2514999

b.ponteyn@bma.amsterdam.nl

Reactie t.b.v. planvorming Sportpark Melkweg

Geachte heer Scholten,

Naar aanleiding van uw verzoek d.d. 7 september 2012 om een cultuurhistorische verkenning in het kader van de planvorming voor plangebied Sportpark Melkweg deel ik u het volgende mee.

Ten aanzien van Archeologie

Voor de archeologische verwachtingswaarde van het plangebied verwijzen wij naar de Archeologische Quicksan Sportpark Melkweg (QSnr 12-110).

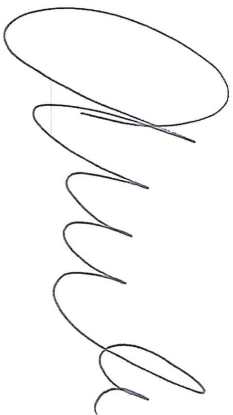
Ten aanzien van Cultuurhistorie boven de grond

Op basis van de bevindingen uit de bijgesloten cultuurhistorische verkenning adviseert BMA het volgende:

- In het oorspronkelijke ontwerp voor het sportpark is een zeer royale groenaanleg voorzien. Door recente ingrepen is een aanzienlijk gedeelte van dit groen verdwenen, maar de oorspronkelijke opzet is nog herkenbaar. Een goed voorbeeld hiervan is het groen langs de Meteorenweg dat half wordt omringd door een brede sloot. Het verdient aanbeveling om het aanwezige groen en water in de nieuwe situatie te handhaven.
- De voornaamste toegang tot het sportpark is het viaduct onder het Coentunnelcircuit aan de oostzijde van het plangebied. Dit viaduct is ontworpen door de Dienst der Publieke Werken op een wijze die kenmerkend is voor meerdere bruggen en viaducten in de stad. Opvallende ontwerpdetails zijn het blauwe hekwerk, de strakke vormtaal in beton en het royale straatprofiel.
- Het verdient aanbeveling om het kantinegebouw aan de verharde sportvelden van de voormalige sportclub indien mogelijk te hergebruiken.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Indien er nog vragen of onduidelijkheden zijn met betrekking tot de bovengrondse cultuurhistorische waarden, dan kunt u contact opnemen met Hester Aardse, gebiedsadviseur bureau Monumenten & Archeologie.

Met vriendelijke groet,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Karin', written over a faint horizontal line.

Karin Westerink
Hoofd afdeling Monumenten

Gemeente Amsterdam
Bureau Monumenten & Archeologie

Cultuurhistorische verkenning

Melkweg

C 12-094 Amsterdam 2012

Inhoud

Inleiding	3
1 Beleidskader	4
2 Ontwikkelingsgeschiedenis en cultuurhistorische inventarisatie	5
3 Conclusie	8
Colofon	9

Inleiding

Dienst Ruimtelijke Ordening (dRO) heeft Bureau Monumenten en Archeologie (BMA) verzocht te adviseren over de bovengrondse cultuurhistorische waarden die bij het opstellen van het bestemmingsplan voor het plangebied Melkweg van belang zijn. Dit heeft geresulteerd in een beknopte uiteenzetting van de ontstaansgeschiedenis en een overzicht van de in het gebied aanwezige bovengrondse cultuurhistorische waarden.

Bij cultuurhistorische waarden gaat het over sporen, objecten, patronen en structuren die zichtbaar of niet zichtbaar onderdeel uitmaken van onze leefomgeving en een beeld geven van een historische situatie of ontwikkeling. In veel gevallen bepalen deze cultuurhistorische waarden de identiteit van een plek of gebied en bieden ze aanknopingspunten voor toekomstige ontwikkelingen. Het is meestal niet nodig alle cultuurhistorische elementen aan te wijzen als beschermd monument of gezicht. Het is wel van belang dat cultuurhistorische waarden worden betrokken in de planvorming en worden meegewogen in de besluitvorming over de inrichting van een gebied.

1 Beleidskader

Naar aanleiding van de Modernisering van de Monumentenwet en de wijziging van artikel 3.1.6, tweede lid, onderdeel a, van het Besluit ruimtelijke ordening (Bro, d.d. 17 juni 2011, staatsblad 5 juli 2011, nr 339) dient per 1 januari 2012 bij het maken van bestemmingsplannen een beschrijving te worden opgenomen "van de wijze waarop met de in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden en in de grond aanwezige of te verwachten monumenten rekening is gehouden".

In de toelichting van de Bro staat dat dit betekent dat gemeenten een analyse moeten verrichten van de cultuurhistorische waarden en daar conclusies aan verbinden die in een bestemmingsplan verankerd worden. Dit vermindert de noodzaak tot het aanwijzen van nieuwe beschermde monumenten omdat aan het belang van de cultuurhistorie dan waarde wordt toegekend via het proces van de ruimtelijke ordening.

Voor Amsterdam komt het verankeren van de cultuurhistorie in het proces van ruimtelijke ordening ook aan bod in de Beleidsnota 'Ruimte voor Geschiedenis' (vastgesteld 13 april 2005) en 'Spiegel van de Stad, visie op het erfgoed van Amsterdam' (vastgesteld 14 november 2011).

De Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie van de provincie Noord-Holland is een geografische uitwerking van de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie (besluit d.d. 21 juni 2010). De kaart geeft in zijn algemeenheid informatie over landschapstypen, aardkundige waarden, cultuurhistorische objecten/monumenten, archeologische verwachtingen en structuurdragers als militaire structuren en historische dijken. Deze informatiekaart is voor wat betreft bovengrondse cultuurhistorische waarden vooral gericht op gemeenteoverschrijdende zaken en is daardoor minder geschikt voor het in kaart brengen van de lokale waarden.

2 Ontwikkelingsgeschiedenis en cultuurhistorische inventarisatie

2.1 Ontwikkelingsgeschiedenis

Het huidige Sportpark Melkweg is gelegen in het noordwestelijke deel van de Noorder-IJpolder. De aanleg van deze polder hangt samen met de aanleg van het Noordzeekanaal tussen 1865 en 1876. Het kanaal was bedoeld om een directe verbinding tussen Amsterdam, de Noordzee en het achterland te maken. De uitvoering lag destijds in handen van de Amsterdamse Kanaal Maatschappij (AKM) die het IJ voor een groot deel inpolderde en daarbij het tracé voor het kanaal en de bijbehorende zijkanalen A t/m F vrijliet.

De aanleg van de dijken rond de Noorder-IJpolder begon in 1876 en in april 1877 kon het stoomgemaal beginnen met het leegpompen. De polder grenst in het westen aan Zijkanaal H naar de Barmdegats - Molensluis, in het noorden aan de Oostzanerijk en Zijkanaal H naar Oostzaan, in het oosten aan Zijkanaal I en in het zuiden direct aan het Noordzeekanaal. Het maaiveld kwam op 1,2 meter onder NAP te liggen. In 1880 kocht Amsterdam met 427 ha. het grootste deel van de polder en verpachtte het vervolgens aan boeren. De gemeentegrens tussen Amsterdam en Oostzaan doorsneed de polder gedeeltelijk tot de annexatie van 1921, waarbij het huidige plangebied op Amsterdamse grond kwam te liggen.

Tot aan de Eerste Wereldoorlog was de grond uitsluitend in gebruik voor agrarische doeleinden. In 1916 besloot de gemeente om een terrein langs Zijkanaal I in erfpacht uit te geven aan de Nederlandse Scheepsbouw-Maatschappij (NSM) en in 1920 kreeg de Nederlandsche Dok Maatschappij (NDM) een westelijker gelegen terrein in erfpacht (het huidige Shippdock-terrein). Beide kavels werden hierbij opgehoogd tot dijkniveau.

Voor -onder andere- de in de scheepsbouw werkzame arbeiders werden aanvankelijk 1.000 noodwoningen gebouwd en in 1919 startte de bouw van Tuindorp Oostzaan. Deze locatie lag voorhanden omdat het al in eigendom van de stad was, zodat de bouw in een tijd van grote woningnood snel kon beginnen. Een uitbreiding naar ontwerp van C. van Eesteren vond in 1934 aan de zuidzijde plaats.

Ter hoogte van het plangebied liep sinds de aanleg van de polder een slingerende weg, de Ringweg. Naar aanleiding van een raadsbesluit uit 1929 werd de naam van deze weg gewijzigd in Melkweg. Aan deze weg dankt het huidige sportpark zijn naam.

De inwoners van Tuindorp Oostzaan hadden zich voor de oorlog al verenigd in meerdere voetbalclubs, maar na de oorlog duurde het tot 1947 voordat er opnieuw een club wordt opgericht. Deze krijgt de naam T.O.B., Tuindorp Oostzaanse Boys. In het daaropvolgende jaar verhuisde de club naar ruwweg de huidige locatie aan de Melkweg. In de loop der jaren werden er op het terrein ook andere sporten beoefend en de naam van de club veranderde in 1957 in Trouw Ons Beginsel. De club was toen nog gehuisvest in enkele houten bouwwerken.

De aanleg van het huidige Sportpark Melkweg houdt direct verband met de aanleg van de Coentunnel. Aan de westkant van de stad waren de voormalige Hembrug en de Hempont tot halverwege de twintigste eeuw de belangrijkste verbindingen tussen de beide oevers van het Noordzeekanaal. Halverwege de jaren vijftig kwam er behoefte aan een snelle verbinding voor autoverkeer. Er werd gepleit voor een tunnel onder het Noordzeekanaal, wat uiteindelijk leidde tot de aanleg van twee tunnels, de Coentunnel aan de westkant en de IJtunnel aan de oostkant. Met de realisatie van de Coentunnel werd als eerste begonnen, in 1961, en vijf jaar later was deze voltooid. De tunnel maakt deel uit van de huidige Ring A10 die tussen 1962 en 1990 is aangelegd.

Ter hoogte van het huidige sportpark was de aannemerscombinatie gevestigd die verantwoordelijk was voor de bouw van de tunnel. Vanaf 1963 werd dit terrein tussen de toekomstige op- en afritten naar de Ringweg omgevormd tot sportpark. Al het ringwegverkeer dat in het westelijke deel van Amsterdam-Noord moest zijn of er vandaan kwam, werd via deze royale op- en afritten naar de Molenaars- en Cornelis Douwesweg geleid. Dit wegenstelsel kreeg in 1967 de naam Coentunnelcircuit.

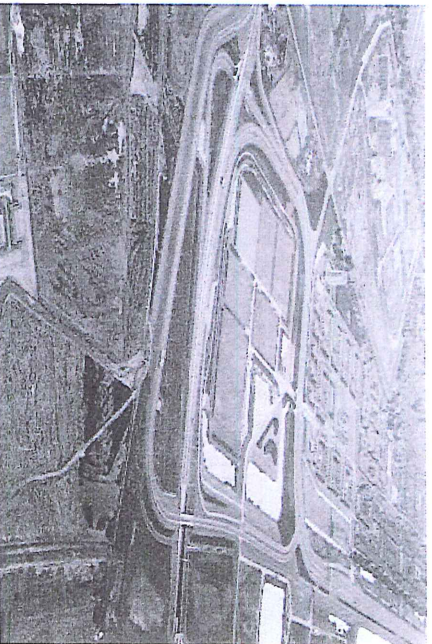
Sportclub T.O.B. moest haar locatie enkele jaren verlaten en kon in 1966 terugkeren. Het sportpark beschikte oorspronkelijk over zes sportvelden, een half verhard trainingsveld, parkeergelegenheid en enkele clubgebouwen. Binnen het terrein van Sportpark Melkweg is ook een gemeentewerf van Stadsdeel Noord gelegen.

Vanwege de aanleg van de tweede Coentunnel is het westelijke deel van het sportpark opnieuw in gebruik als hoofdkantoor van de aannemerscombinatie.

2.2 Cultuurhistorische inventarisatie

Voor de archeologische verwachtingswaarde van plangebied Melkweg wordt verwezen naar de Archeologische Quickscan Sportpark Melkweg (QS 12-110). Hierna worden de cultuurhistorisch relevante bebouwing en elementen in het plangebied weergegeven.

Stedenbouwkundige aanleg Sportpark Melkweg

Beeldbepalende stedenbouwkundige structuren zijn de groene punt aan de Meteorrenweg, de naastgelegen sloot en de groene omlijsting van het terrein. Met deze opzet werd het recreatieve karakter van het sportpark geaccentueerd, terwijl tegelijkertijd de afwikkeling van verkeer via het Coentunnelcircuit werd afgeschermd. Het ontwerp is kenmerkend voor de stedenbouwkundige ontwerpfilosofie die in de jaren na de oorlog leidend was, waarin verondersteld werd dat voldoende groen zou bijdragen aan de levenskwaliteit van bewoners. Beeldbepalend is niet alleen de groenaanleg, maar ook de royale opzet van het complexe wegennet rond de Coentunnel. De rijbanen van het Coentunnelcircuit worden van elkaar gescheiden door brede middenbermen.

Viaduct Meteorrenweg

Viaduct over de Meteorrenweg, de hoofdtoegang tot het sportpark, vermoedelijk ontworpen door de Dienst der Publieke Werken. Ontwerpdetails die ook elders in de stad terugkeren zijn de kenmerkende blauwe balustrades, de

strakke vormtaal en het gebruik van beton. Opvallend is het royale straatprofiel, met brede trottoirs aan weerszijden van de weg.

Kantine verharde velden Sportclub "Trouw Ons Beginself"

Kantine op een onderbouw met kleedlokalen die halverwege de jaren zeventig werd gebouwd in opdracht van Sportclub T. O.B. Gebruikelijke opzet voor een gebouw met deze functie. Door de grote glazen pui kan vanaf de eerste verdieping worden uitgekeken over de sportvelden. De kantine is onder andere toegankelijk vanaf de sportvelden door middel van twee stalen steektrappen. De trappen sluiten aan op een half omgaand balkon met stalen balustrade.

3 Conclusie

Resumé

Ter hoogte van het plangebied liep sinds de aanleg van de polder een slingerende weg, de Ringweg. Naar aanleiding van een raadsbesluit uit 1929 werd de naam van deze weg gewijzigd in Melkweg. Aan deze weg dankt het huidige sportpark zijn naam. De inwoners van Tuindorp Oostzaan verenigden zich in 1947 in voetbalclub T.O.B. en de club verhuisde naar ruwweg de huidige locatie aan de Melkweg.

De aanleg van het huidige Sportpark Melkweg houdt direct verband met de aanleg van de Coentunnel. Ter hoogte van het huidige sportpark was vanaf 1961 de aannemerscombinatie gevestigd die verantwoordelijk was voor de bouw van de tunnel. Vanaf 1963 werd dit terrein tussen de toekomstige op- en afritten naar de Ringweg omgevormd tot sportpark. Al het ringwegverkeer dat in het westelijke deel van Amsterdam-Noord moest zijn of er vandaan kwam, werd via deze royale op- en afritten naar de Molenaars- en Cornelis Douwesweg geleid. Dit wegensysteem kreeg in 1967 de naam Coentunnelcircuit.

Het sportpark beschikte oorspronkelijk over zes sportvelden, een half verhard trainingsveld, parkeergelegenheid en enkele clubgebouwen. Binnen het terrein van Sportpark Melkweg is ook een gemeentewerf van Stadsdeel Noord gelegen. Vanwege de aanleg van de tweede Coentunnel is het westelijke deel van het sportpark opnieuw in gebruik als hoofdkantoor van de aannemerscombinatie. Hiervoor hebben enkele sportvelden moeten wijken en ook de aanleg van het Coentunnelcircuit is ingrijpend gewijzigd. De nog aanwezige stedenbouwkundige elementen van het oorspronkelijke ontwerp zijn delen van de oorspronkelijke groenstructuur, de naastgelegen sloot, de omzoming door bomen, het viaduct over de Meteorenweg en de royale wegen van het Coentunnelcircuit. De bebouwing vertegenwoordigt afgezien van het kantingebouw bij de verharde sportvelden geen cultuurhistorische waarde.

Colofon

Datum: 05-12-2012
Status: Definitief
Redactie: H. Aardse
Tekst: C. van Onna

© Bureau Monumenten & Archeologie, Gemeente Amsterdam, 2012
Postbus 10718, 1001 ES Amsterdam, 020-2514900

Niets uit deze uitgave mag worden vervaelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enigerlei andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BMA. BMA aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

